

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ (Research Objectives) ไว้ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาคูณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศุติยปาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อศึกษาหลักและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศุติยปาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศุติยปาปณิกสูตรสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดยผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย ๑) แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายต่าง ๆ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจำนวน ๑๑๒ ชุด ๒) การสัมภาษณ์โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายต่าง ๆ หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๖ ท่าน

โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์และประมวลผลที่ได้จากแบบสอบถาม ใช้วิธีวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์พบว่า เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๑ เป็นเพศชาย จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๙

ผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไป มีจำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓ รองลงมา คือ อายุ ๓๐ – ๓๙ ปี มีจำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๑ ส่วนอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี มีจำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔ ส่วนบุคคลที่มีอายุ ๔๐ – ๔๙ ปี จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒

ผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านสถานภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นครู มีจำนวน ๗๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๗๐.๕ รองลงมา คือ หัวหน้ากลุ่มสาระ มีจำนวน ๒๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔ ส่วน รองผู้อำนวยการ มีจำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๔ ส่วน ผู้อำนวยการ มีจำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๗

ผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านวุฒิการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบวุฒิ การศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๓ รองลงมา คือ จบวุฒิ การศึกษาระดับปริญญาโท มีจำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๙ สำหรับผู้ที่จบวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาเอก มีจำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๘

ผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านประสบการณ์การทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มี ประสบการณ์การทำงาน ต่ำกว่า ๑๐ ปี มีจำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๐ รองลงมา คือ มีประสบการณ์การทำงาน ๓๐ ปี ขึ้นไป มีจำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๘ ส่วนมี ประสบการณ์การทำงาน ๑๐ – ๒๙ ปี มีจำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒ ส่วนคนที่มี ประสบการณ์การทำงาน ๒๐ – ๒๙ มีจำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐

๕.๑.๒ ผลการศึกษาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิกสูตรของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการบริหารงานตามหลัก ทฤษฎีปาปนิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปทั้ง ๓ ด้าน โดยภาพรวม พบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๒๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านจักษุมหา คือ การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๒๙), ด้านวิธูโร คือ จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญในงาน โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๓๐) ด้านนิสสยสัมปันโน คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ดี โดยมี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๒๐, S.D. = ๐.๓๑) ตามลำดับ สามารถสรุปในแต่ละด้านได้ดังนี้

๑) ด้านจักษุมา คือ การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านจักษุมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็น ด้านจักษุมา อยู่ในระดับมากทุกข้อ และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ผู้นำมีการสร้างวิสัยทัศน์ในองค์กร รวมถึงการมีเจตคติที่ดีและเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ความรู้ความสามารถของท่าน ผู้นำมีการทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ ใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ได้ผลดีขึ้น ผู้นำมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความพอใจในงานที่ปฏิบัติอยู่ และข้อที่มีลำดับน้อยที่สุด คือ ผู้นำมีแรงบันดาลใจและกระตือรือร้นโดยการทำให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วมกันกับผู้อื่น

๒) ด้านวิธูโร คือ การจัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญในงาน พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิธูโร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็น ด้านวิธูโร อยู่ในระดับมากทุกข้อ และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ผู้นำต้องมีเทคนิคและความถนัดในงานที่ทำมีความพร้อมในการทำงานตลอดเวลา ผู้นำมีประสบการณ์และความพยายามที่จะบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง ผู้นำมีความเชี่ยวชาญงานและมุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และข้อที่มีลำดับน้อยที่สุดคือ ผู้นำสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรมีความมั่นใจในความถูกต้องของงานที่ทำทุกเรื่อง

๓) ด้านนิสสยสัมปันโน คือ มีมนุษยสัมพันธ์ พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านนิสสยสัมปันโน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็น ด้านนิสสยสัมปันโน อยู่ในระดับมากทุกข้อ และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ผู้นำมุ่งเน้นการสร้างความมั่นใจ แจ่มข้อมูลบุคลากรอย่างต่อเนื่อง สร้างความสัมพันธ์ในการทำงานที่ดีต่อบุคลากรและเข้าใจความต้องการของผู้อื่น มีความสัมพันธ์กัน ผู้นำมีความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่บุคลากร ที่ปฏิบัติงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ผู้นำมีการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส และตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ และข้อที่มีลำดับน้อยที่สุด คือ ผู้นำมีความชัดเจน และให้โอกาสแสดงความคิดเห็นในงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเอาใจใส่

จากการสรุปผลความคิดเห็นบุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๑.๓ ศึกษาหลักและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้านได้แก่

๑. ด้านจักขุมา คือ การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล โดยผู้บริหารต้องมีศิลปะหรือกระบวนการสามารถคาดการณ์ถึงเปลี่ยนแปลงในอนาคตสามารถเตรียมตนเอง และเตรียมความพร้อมขององค์กร เพื่อหาทางป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์หรือปัญหานั้นเกิดขึ้นได้สามารถเผชิญปัญหาเฉพาะหน้าที่จะเกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติให้ได้ทันที มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่เกี่ยวกับงานทั่ว ๆ ไป สามารถสร้างวิสัยทัศน์ในองค์กร มีการวางแผน สนับสนุนการฝึกอบรม มีแนวความคิดใหม่ ๆ สามารถวิเคราะห์สถานภาพ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีเป้าหมาย มีการทุ่มเทเพื่อคุณภาพและมีจุดหมายหลักและวิธีการพัฒนาที่ชัดเจน

๒. ด้านวิริย คือ จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญในงาน โดยผู้บริหารจำเป็นต้องมีความชำนาญ และมีประสบการณ์ มีทักษะ มีจิตวิทยาในการบริหารหลาย ๆ ปี จึงจะบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความชำนาญ มองปัญหาคืออะไร หรือคาดการณ์ปัญหา แล้วจะพัฒนาตนเอง เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จะใช้สิ่งใดเตรียมไว้มาแก้ปัญหา ความชำนาญในหลาย ๆ ด้าน ทำไม่ได้แต่ต้องเข้าใจธรรมชาติที่มีความแตกต่างกันเป็นผู้บริหารต้องมีความเข้าใจ เป้าหมาย ที่ต้องสร้างความชำนาญ มีความรู้ในสายงานนั้น ต้องเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าบกพร่องตรงไหน ให้พัฒนาให้ตรงในส่วนนั้น

๓. ด้านนิสสัยสัมปันโน คือ มีมนุษยสัมพันธ์ โดยผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ วางตัวเป็นกลาง เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงอาศัยความสามารถโน้มน้าวจิตใจคนให้มาร่วมทำงาน ซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะบุคคล การบริหารทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือเมื่อพบข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดในการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และทำงานโดยผ่านผู้อื่นได้ มีความเต็มใจในการแก้ไขปัญหาสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้องแบบตัวต่อตัว จะพัฒนาความเป็นผู้นำและช่วยให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจดีขึ้น

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรคข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามข้อเสนอแนะของผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามปลายเปิด ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสังเคราะห์เนื้อหาทั้ง ๓ ด้าน ได้ผลสรุปดังนี้

๑. ด้านจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล) พบว่า ผู้บริหารควรมีการสร้างวิสัยทัศน์ในองค์กร มีการวางแผนดำเนินการ มีการสนับสนุนฝึกอบรมกับหน่วยงาน มีแนวคิด วิเคราะห์สถานการณ์ร่วมไปถึงช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มความสามารถ และทุ่มเทกับการบริหารงาน และควรรู้เวลาและโอกาสในการพัฒนาโรงเรียน มีแผนในการพัฒนาที่ดีกว่านี้ การปฏิบัติงานหรืองานในโรงเรียนใช้เวลาให้เหมาะสม ไม่เอาเวลาเรียนของนักเรียนไปใช้ในงานส่วนตัว และควรที่จะมีเป้าหมายและแผนในการดำเนินงานให้ชัดเจนมากกว่านี้

๒. ด้านวิธูโร (จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญในงาน) พบว่า ผู้บริหารควรมีความหมั่นเพียร หมั่นฝึกฝน กระตุ้น มุ่งมั่น มีความอดทน อดกลั้น มีการส่งเสริมและสนับสนุน เอาใจใส่ ไม่ควรที่จะเลือกปฏิบัติ ควรเลือกบุคลากรในการทำงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งความสามารถของบุคคลนั้น ๆ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ควรเป็นมิตรแท้กับชุมชน และองค์กรอื่น ๆ เพื่อที่จะทำให้ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลภายในและภายนอก ควรมีการอบรมการบริหารงานด้านบุคลากรเพื่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าแก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคน ตลอดจนสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับหมู่คณะและองค์กรได้

๓. ด้านนิสัยสยัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์) พบว่า ผู้บริหารควรมีความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่ มีความกระตือรือร้น รับรู้และใคร่ครวญในสิ่งที่ทำ ควรมีความเป็นกันเองกับทุก ๆ คน ไม่เลือกฝ่าย ควรเปิดใจกว้างและยอมรับฟังความคิด ความรู้สึกของผู้ร่วมงานพร้อมให้คำปรึกษาให้ความช่วยเหลือ ให้เกียรติ มีความชัดเจนในเรื่องงาน และปล่อยวางให้มากกว่านี้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการวิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนิสัยสยัมปันโน ด้านวิธูโร ด้านจักขุมา ตามลำดับ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการนำพาโรงเรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ มีความรู้ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดที่รอบคอบ มีจัดการธุระได้ดี มีความชำนาญในงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ มีความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่บุคลากร ที่ปฏิบัติงานเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย มีความกระตือรือร้น พร้อมให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้อง และหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องเพื่อการบริหารจัดการและมีใจผูกพันอยู่กับงานในหน้าที่รับรู้และใคร่ครวญในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความรอบคอบพร้อมให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีการยกย่องให้เกียรติผู้อื่น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ให้มีความสัมพันธ์กันและมีการควบคุมอารมณ์ได้ดี มั่นคงจริงใจที่จะทำงานแม้ในยามเกิดภาวะวิกฤติและผลกระทบจากเหตุการณ์ผันผวนของภายนอก และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส และตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพมีความเป็นกันเองกับคนทุก ๆ คนทำงานร่วมกันไม่ทอดทิ้งกันจนกว่างานจะสำเร็จ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นางพัชรี ขำนาญศิลป์** ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขต ภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง มีจำนวน ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ มีจำนวน ๑๐ ตัวแปร ๒) องค์ประกอบด้านความชำนาญมีจำนวน ๑๐ ตัวแปร ๓) องค์ประกอบด้าน มนุษยสัมพันธ์ มีจำนวน ๑๐ ตัวแปร ๔) องค์ประกอบด้านคุณธรรม มีจำนวน ๑๐ ตัวแปร

๒. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีความรอบคอบ กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์และกำหนดทิศทาง มีทักษะด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีประสบการณ์ มีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกฝน ตั้งใจอดทน ให้ความช่วยเหลือ มองโลกในแง่บวก สร้างความสัมพันธ์ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์ จริงใจ มีสัจจะ คำนับสัญญา มีจิตใจเป็นกลาง กระจายอำนาจ ส่งเสริมการศึกษา นำหลักธรรมมาใช้ มีเหตุและผล รอบคอบ ใส่ใจประเมิณผล สร้างศรัทธาความเชื่อมั่น ยึดหลักอิทธิบาท ๔

๓. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ (จักขูมา) ประกอบด้วย สร้างวิสัยทัศน์ในองค์การ มีความรู้ความสามารถ มีการวางแผน มีแนวความคิดใหม่ ๆ ๒) องค์ประกอบด้านความชำนาญ (วิรูโร) ประกอบด้วย ความหมั่นเพียรในการฝึกฝน เทคนิคและความถนัด ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ทางาน ทักษะความชำนาญ มีความตั้งใจอดทน ๓) องค์ประกอบด้านมนุษยสัมพันธ์ (นิสสยสัมปันโน) ประกอบด้วย ความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่ กระตือรือร้น มีใจผูกพันอยู่กับงาน สร้างมิตรภาพ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การยกย่องให้เกียรติผู้อื่น ๔) องค์ประกอบด้านคุณธรรม (อิทธิบาท ๔) การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ความซื่อสัตย์สุจริต สร้างความศรัทธาเชื่อมั่น ส่งเสริมมีการศึกษาเพิ่มเติม ใส่ใจการประเมิณผล สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)** ได้กล่าวถึงการพัฒนาตามหลักพุทธธรรม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทศุติยาปาปนิคสูตรว่า จักขูมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล ต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คน คุณลักษณะแรกนี้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual skill คือ ความชำนาญในการใช้ความคิด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนในภาพรวมขององค์การ บนพื้นฐานของข้อมูลสภาพแวดล้อม และต้องอาศัยผู้นำองค์การ บุคลากรในองค์การที่มีความเข้าใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาองค์การไปสู่อนาคตที่ประสบผลสำเร็จทำให้องค์การมีความมั่นคง ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการนำวิสัยทัศน์มาใช้ในการจัดการบริหารสถานศึกษา, วิรูโร หมายถึง การจัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำว่า technical skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค, นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึงพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี ข้อนี้ตรงกับคำว่า Humnrelation skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

ซึ่งหลักทศุติยาปาปนิคสูตร เป็นพระสูตรที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางศาสนา คือพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารที่ดีไว้ว่า ข้อที่ ๑ คือ จักขูมา (การมีวิสัยทัศน์) ข้อ ๒ วิรูโร (มีการจัดการที่ดี มีความรู้ความชำนาญในงาน) ข้อ ๓ นิสสยสัมปันโน (การมีมนุษยสัมพันธ์) โดยทั้งสามเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้บริหารมากโดยเฉพาะการมีวิสัยทัศน์ หรือจักขูมา ถือว่าเป็นหลักการของนักบริหารที่ทันสมัยที่สุด เพราะการมองการณ์ไกลนั้น เป็นลักษณะที่ผู้บริหารมีปัญหา ในการวิเคราะห์อนาคตทำให้ตนเองประสบผลสำเร็จในงานสามารถทันคู่แข่งได้ขณะที่วิรูโร การชำนาญเฉพาะด้านในงานที่รับมอบหมายนั้น เป็นความสามารถเสริมในศักยภาพตัวตนของผู้นำ ส่วนนิสสยสัมปันโน เป็นความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ที่จะสร้างความเข้าใจที่ระหว่งสมาชิกในองค์การซึ่งจะส่งผลต่อรูปงานที่มีประสิทธิภาพ โดยหลัก ๓ ข้อนี้อยู่ภายในของคุณลักษณะผู้บริหาร และหากหลอมรวมกันก็จะ

เป็นภูมิคุ้มกันที่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จหรือผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ ไปได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ตามลำดับดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก คือ ได้อ่าน ได้ฟัง ได้เห็น ได้ทำมาก คนที่มีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ มักจะสำเร็จ
๒. ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการบริหาร จนมีความชำนาญเฉพาะด้าน หรือเชี่ยวชาญ เพื่อเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา
๓. ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทุกคนทั้ง นาย ลูกน้อง เพื่อนและคนทั่วไป เพราะความสำเร็จในการบริหารไม่ได้เกิดจากการทำงานเพียงลำพังของผู้บริหาร แต่เกิดจากการที่ทุกฝ่ายให้การช่วยเหลือและสนับสนุน
๔. ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมประดุจดังโลหิต ที่หล่อเลี้ยงจิตวิญญาณผู้บริหารให้เป็น “คนดี” พุทธิและทำดี ผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจจะมีสิ่งที่ดีงามเสมอ จึงทำให้สามารถครองตน ครองคน ครองงาน ได้อย่างสง่างาม
๕. ผู้บริหารควรเลือกคนให้เหมาะสมกับตำแหน่งงานโดยคำนึงถึงภาวะผู้นำและความสามารถของผู้ที่จะเป็นผู้บริหารในตำแหน่งนั้น ๆ
๖. ผู้บริหารควรที่จะให้ความสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้นำและภาวะผู้นำของผู้บริหาร แล้วนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านั้น ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารองค์การหรือหน่วยงานของตนอย่างจริงจัง ชัดเจน เป็นรูปธรรม จนสามารถวัดผลและประเมินผลได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ โดยให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปฏิบัติงาน มีการจัดการที่มีแบบแผน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีตามหลักทศพิธราชธรรม
๒. ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงบทบาทอย่างจริงจัง และมีเทคนิคการบริหารงาน เป็นกลวิธีจัดการที่มีปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จ การบริหารตน เป็นความเข้าใจในความสำเร็จของชีวิต ที่มีความสุขจากการทำงานในความรับผิดชอบ จนสำเร็จมากกว่าตำแหน่งหน้าที่ฐานะทางเศรษฐกิจ โดยนักบริหารต้องมีคุณธรรมสำหรับผู้นำ
๓. ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสศึกษาต่อให้สูงขึ้น เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาองค์การ และสอดคล้องกับการบริหารจัดการ มีความรอบรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพและต้อง

พัฒนาตนให้เกิดความรอบรู้สูง มีความคิดเชิงวิสัยทัศน์คิดเป็นระบบ และคิดทั่วทุกด้านในการแก้ไข ปัญหาปรับปรุงพัฒนางานปรับตัวปรับความคิดให้ทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน คำนึงถึงต้นทุนผลลัพธ์และผลสำเร็จของงาน มีทัศนคติที่ดีต่อ ตนเอง รู้จักเสียสละให้อภัยเปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีความอดทนและมองโลกในแง่ดี

๔. ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาและสร้างภาวะผู้นำให้กับผู้บริหาร ผู้บริหารงานที่ดี จะต้องมียุทธวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสา หลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความ ชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการและทางการบริหารในอันที่จะต้องความรู้และข้อยืนยันที่กว้างขวาง ชัดเจนยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้ คือ

๑. ควรมีการวิจัยสภาพปัญหาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ทราบว่าในปัจจุบันมีปัญหาและความต้องการใน ประเด็นใดที่สำคัญ

๒. ควรมีการศึกษาหลักธรรมด้านอื่น ๆ เช่น ทศพิธราชธรรม ศีล ๕ พรหมวิหาร ๔ อริยสัจ ๔ สัมปยุตธรรม ๗ เพื่อนำมาส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำของโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในอำเภอหรือจังหวัดอื่น ๆ

๓. ควรทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียน มัธยมศึกษาในสังกัดอื่น ๆ และในจังหวัดอื่น ๆ

๔. ควรมีการนำผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไปพัฒนาเป็นรูปแบบการวิจัยแบบอื่นๆ